Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 6. februārī [1]

Lieta C-784/23

***Voore Mets* u.c.**

(*Riigikohus* (Augstākā tiesa, Igaunija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Savvaļas putnu aizsardzība – Direktīva 2009/147/EK – 5. pants – Aizliegums apzināti nonāvēt putnus, apzināti iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un putnu olas vai pārvietot to ligzdas, kā arī apzināti traucēt putnu sugas – "Apzinātas" darbības jēdziens – Koku ciršana putnu vairošanās laikā – 2. pants – Sugu populāciju uzturēšana tādā līmenī, kas atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības – 9. pants – Atkāpes no aizliegumiem – Nopietna kaitējuma mežiem novēršana – Pamattiesību harta – 16. pants – Darījumdarbības brīvība – 17. pants – Tiesības uz īpašumu

I. Ievads

1. Gan Putnu direktīvā [2], gan Dzīvotņu direktīvā [3] ir paredzēts, ka dalībvalstis aizliedz nodarīt konkrētu apzinātu kaitējumu aizsargājamām sugām, piemēram, aizliedz nonāvēt īpatņus. Saistībā ar Dzīvotņu direktīvā paredzētajiem aizliegumiem Tiesa "apzinātas" darbības jēdzienu interpretē tādējādi, ka tas ietver arī kaitējumu, ko darbības veicējs ir vēlējies nodarīt, vai *vismaz ir rēķinājies*, ka tas varētu notikt [4]. Dažās dalībvalstīs šo "apzinātas" darbības jēdziena interpretāciju piemēro arī Putnu direktīvā noteikto aizliegumu kontekstā [5]. Šajā tiesvedībā to izmanto arī Igaunija. Tomēr Tiesa šo interpretāciju vēl nav apstiprinājusi ar tiešu formulējumu.

[1] Oriģinālvaloda – vācu.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (OV 2010, L 20, 7. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2019/1010 (2019. gada 5. jūnijs) par ziņošanas pienākumu pielāgošanu ar vidi saistītu tiesību aktu jomā un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 166/2006 un (ES) Nr. 995/2010, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2002/49/EK, 2004/35/EK, 2007/2/EK, 2009/147/EK un 2010/63/ES, Padomes Regulas (EK) Nr. 338/97 un (EK) Nr. 2173/2005 un Padomes Direktīvu 86/278/EEK (OV 2019, L 170, 115. lpp.).

[3] Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV 1992, L 206, 7. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Padomes 2013. gada 13. maija Direktīvu 2013/17/ES (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

[4] Spriedumi, 2006. gada 18. maijs, Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2006:329, 71. punkts), 2016. gada 10. novembris, Komisija/Grieķija (*Kyparissia*) (C-504/14, EU:C:2016:847, 159. punkts) un 2021. gada 4. marts, *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2021:166, 51. punkts).

[5] Skat. Vācijas *Bundesnaturschutzgesetz* (federālais Dabas aizsardzības likums) 44. pantu, kurā aizliegumi neietver apzinātas darbības pazīmi, Francijas *Conseil d'État* (Valsts padome) 2022. gada 9. decembra atzinumu [*avis*] (463563, FR:CESEC:2022:463563.20221209) attiecībā uz vēja enerģijas projektu un Austrijas *Bundesverwaltungsgericht* (Federālā administratīvā tiesa) 2024. gada 15. februāra lēmumu (W104 2227635-1/149Z) par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-131/24 *VIRUS* attiecībā uz ceļu būves projektu.

2. Tomēr secinājumos lietā *Skydda Skogen* jau esmu izvērtējusi "apzinātas" darbības jēdziena interpretāciju saistībā ar Putnu direktīvā noteiktajiem aizliegumiem un brīdinājusi no šajā punktā iekļautās Dzīvotņu direktīvas interpretācijas neierobežotas attiecināšanas uz Putnu direktīvu [6]. Tagad Igaunijas Augstākā tiesa – *Riigikohus* – saistībā ar tiesvedību par koku ciršanas pieļaujamību putnu vairošanās laikā lūdz Tiesas skaidrojumu par šo jautājumu. Turklāt gadījumam, ja judikatūra par Dzīvotņu direktīvu būtu tieši attiecināma arī uz Putnu direktīvu, tā jautā, vai minētos darbus varētu padarīt iespējamus izņēmums, kas paredzēts Putnu direktīvas 9. pantā. Gadījumam, ja nebūtu piemērojams arī izņēmums, iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai šādi interpretētie aizliegumi, kas minēti Putnu direktīvā, ir saderīgi ar darījumdarbības brīvību un pamattiesībām uz īpašumu.

II. Piemērojamās tiesību normas

A. Bernes konvencija

3. Galvenais šai lietai nozīmīgais starptautisko tiesību akts ir Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību [7]. Eiropas Ekonomikas kopiena šo konvenciju ratificēja 1982. gadā [8]. Igaunijā šī konvencija stājās spēkā 1992. gada 1. decembrī [9].

4. Bernes konvencijas 6. pantā ir minēti principiāli aizliegumi sugu aizsardzības tiesību jomā:

"Katra dalībvalsts uzņemsies atbilstošus un nepieciešamus tiesiskus un administratīvus pasākumus II pielikumā iekļauto savvaļas faunas sugu īpašas aizsardzības nodrošināšanai. Īpaši attiecībā uz šīm sugām būs aizliegta:

a) jebkāda tīša sagūstīšana un turēšana nebrīvē un tīša nogalināšana;

b) tīša kaitēšana vairošanās vai uzturēšanās vietām vai to izpostīšana;

c) tīša iejaukšanās savvaļas faunas dzīvē, īpaši vairošanās, mazuļu audzināšanas un ziemas guļas periodā, ciktāl iejaukšanās būtu nozīmīga šīs Konvencijas mērķiem;

d) tīša olu iznīcināšana vai savākšana no savvaļas, vai šo olu turēšana, pat ja tās ir tukšas;

e) šo dzīvnieku, dzīvu vai mirušu, ieskaitot izbāztu, un jebkuru viegli atpazīstamu to daļu vai derivātu atrašanās īpašumā un iekšējā tirdzniecībā, ja tas var veicināt šī panta nosacījumu efektivitāti."

[6] Secinājumi apvienotajās lietās C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 79.–90. punkts.

[7] Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, pieņemta 1979. gada 19. septembrī Bernē (OV 1982, L 38, 3. lpp.).

[8] Padomes Lēmums 82/72/EEK (1981. gada 3. decembris) (OV 1982, L 38, 1. lpp.).

[9] https://www.coe.int/en/web/conventions/cets-number-/-abridged-title-known?module=signatures-by-treaty&treatynum=104.

5. Izņēmumi ir reglamentēti konvencijas 9. panta 1. punktā:

"Katra dalībvalsts drīkst ieviest izņēmumus 4., 5., 6. un 7. panta nosacījumos un aizliegumos lietot 8. pantā minētos līdzekļus un pasākumus, ja nav cita apmierinoša risinājuma un ja izņēmums nekaitēs aplūkojamās populācijas izdzīvošanai:

– floras un faunas aizsardzībai;

– lai novērstu nopietnus labības, mājlopu, mežu, zvejas vietu, ūdeņu un citu īpašuma veidu postījumus;

– sabiedrības veselības un drošības, gaisa tīrības un citās nozīmīgākās sabiedriskās interesēs;

– pētniecības, izglītības, reintrodukcijas un populācijas atjaunošanas mērķiem, kā arī vajadzīgam ciltsdarbam;

– lai atļautu stingrā uzraudzībā ar atlasi, ierobežotos apmēros konkrētu savvaļas dzīvnieku un augu iegūšanu, turēšanu un citādi atļautu izmantošanu mazos apmēros."

B. Savienības tiesības

1. Putnu direktīva

6. Putnu direktīvas 6. apsvērumā ir teikts, ka aizsardzības pasākumus paredzēts pielāgot atsevišķo sugu stāvoklim:

"Veicamie pasākumi skar vairākas darbības, kas var ietekmēt putnu skaitu, proti, cilvēka izraisītas sekas, un jo īpaši putnu dzīvotņu iznīcināšanu un piesārņošanu, putnu sagūstīšanu un nonāvēšanu, kā arī tirdzniecību, kas saistīta ar šādām darbībām; un, īstenojot aizsardzības politiku, šādu pasākumu stingrībai vajadzētu būt samērojamai ar atsevišķu sugu konkrēto stāvokli."

7. Putnu direktīvas 10. apsvērumā citastarp ir teikts par konkrētu putnu sugu uzturēšanu "pietiekamā skaitliskā līmenī":

"Dažas sugas drīkst medīt, un tas nepārsniedz pieļaujamos dabas izmantošanas apmērus, ņemot vērā to populāciju lielumu, ģeogrāfisko izplatību un vairošanās spēju Kopienā kopumā, ja vien ir noteikti un tiek ievēroti daži ierobežojumi, un šādas medības netraucē uzturēt šo sugu populācijas pietiekamā skaitliskā līmenī."

8. Putnu direktīvas 1. pantā ir noteikta tās piemērošanas joma:

"Šī direktīva attiecas uz visu tādu savvaļas putnu sugu aizsardzību, kas sastopamas to dalībvalstu Eiropas teritorijā, uz kurām attiecas Līgums. Tajā paredzēta šo sugu aizsardzība, apsaimniekošana un uzraudzība un noteiktas to izmantošanas normas."

9. Putnu direktīvas 2. pantā ir minēts dalībvalstu pamatpienākums attiecībā uz putnu sugu aizsardzību:

"Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai skaitliski uzturētu 1. pantā minēto sugu populācijas tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, tajā pašā laikā ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai lai tuvinātu šo sugu populācijas minētajam līmenim."

10. Putnu direktīvas 5. pantā ir paredzēti aizliegumi, kas nav atkarīgi no konkrētās teritorijas:

"Neskarot 7. un 9. pantu, dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai izveidotu vispārēju aizsardzības sistēmu visām 1. pantā minētajām putnu sugām, jo īpaši aizliedzot:

a) jebkādā veidā apzināti nonāvēt vai sagūstīt putnus;

b) apzināti iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un olas vai pārvietot to ligzdas;

c) [..];

d) apzināti traucēt putnus, jo īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā, ja šādi traucējumi būtiski skar šīs direktīvas mērķus;

e) [..]."

11. Turpretim Putnu direktīvas 7. pants ietver tiešu formulējumu, ka ir atļautas konkrētu putnu sugu medības:

"1. Ņemot vērā to populāciju lielumu, ģeogrāfisko izplatību un vairošanās spēju visā Kopienā, II pielikumā minētās sugas drīkst medīt saskaņā ar attiecīgo valstu tiesību aktiem. Dalībvalstis nodrošina, ka šo sugu medības neapdraud dabas aizsardzības pasākumus to izplatības teritorijā.

2. [..]

4. Dalībvalstis apņemas nodrošināt, ka medību ieražas, ko veic saskaņā ar valstī spēkā esošajiem pasākumiem, arī medības ar piekūnu, ja tās praktizē, atbilst attiecīgo putnu sugu resursu racionālas izmantošanas un ekoloģiskā līdzsvara regulēšanas principiem un ka šīs ieražas, ņemot vērā šo sugu, jo īpaši migrējošo sugu, populācijas lielumu, ir samērojamas ar pasākumiem, kas izriet no 2. panta.

[..]"

12. Putnu direktīvas 9. pantā ir atļautas atkāpes no 5. pantā paredzētajiem aizliegumiem:

"1. Ja nevar rast citu pieņemamu risinājumu, dalībvalstis var atkāpties no 5. līdz 8. panta noteikumiem šādu iemeslu dēļ:

a) – sabiedrības veselības aizsardzības un drošības interesēs,

– lidojumu drošības interesēs,

– lai nepieļautu nopietnu kaitējumu kultūraugiem, lauksaimniecības dzīvniekiem, mežiem, zvejniecībai un ūdeņiem,

– lai aizsargātu floru un faunu;

b) pētniecības un mācību nolūkā, veicot populācijas atjaunošanu, sugu reintrodukciju un šim nolūkam nepieciešamo pavairošanu;

c) lai stingri kontrolētos apstākļos un izlases veidā atļautu nelielā skaitā sagūstīt, turēt vai citādi saprātīgi izmantot dažus putnus.

2. Izņēmuma gadījumos, kas minēti 1. punktā, jānorāda:

a) sugas, uz kurām attiecas izņēmumi;

b) līdzekļi, pasākumi vai paņēmieni, ar kādiem atļauts sagūstīt vai nonāvēt putnus;

c) riska nosacījumi, kā arī citi apstākļi (laiks un vieta), kādos pieļaujami šādi izņēmumi;

d) iestāde, kas pilnvarota paziņot, ka pastāv nepieciešamie nosacījumi, un lemt par to, kādus līdzekļus, pasākumus vai paņēmienus, kam un ar kādiem ierobežojumiem atļauts izmantot;

e) kādi uzraudzības pasākumi tiks veikti."

2. Dzīvotņu direktīva

13. Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktā ir paredzēts noteikt konkrētus aizliegumus:

"1. Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, aizliedzot:

a) minēto sugu īpatņu visu veidu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu savvaļā;

b) minēto sugu īpatņu apzinātu traucēšanu, jo īpaši to vairošanās, mazuļu attīstības, ziemas guļas un migrāciju laikā;

c) apzinātu postīšanu vai olu vākšanu savvaļā;

d) vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu.

2. [..]"

14. Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkts ietver izņēmumus no 12. pantā noteiktā:

"Ja nav apmierinošas alternatīvas un ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, dalībvalstis drīkst atkāpties no 12., 13., 14. panta un 15. panta a) un b) punkta noteikumiem, lai:

a) aizsargātu savvaļas faunu un floru un saglabātu dabiskās dzīvotnes;

b) novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;

c) rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides;

d) izpētes un izglītības nolūkā atjaunotu minēto sugu populācijas un reintroducētu minētās sugas, un veiktu šī mērķa sasniegšanai vajadzīgās vairošanas darbības, tostarp augu mākslīgo pavairošanu;

e) stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvi vai turēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes."

C. Igaunijas tiesības

15. Igaunija šai lietai nozīmīgos Putnu direktīvas noteikumus ir transponējusi ar *Looduskaitseseadus* (Dabas aizsardzības likums; turpmāk tekstā – "*LKS*"). Saskaņā ar *LKS* 55. panta 6^1. punkta 1. apakšpunktu ir aizliegts apzināti iznīcināt un bojāt putnu ligzdas un olas vai pārvietot to ligzdas, bet saskaņā ar minētā punkta 2. apakšpunktu ir aizliegts apzināti traucēt putnus, it īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā. *LKS* 55. panta 3. punkta 4. apakšpunkts un $6.^1$ punkts ļauj nonāvēt konkrētu aizsardzības kategoriju dzīvnieku sugu īpatņus, tostarp putnus, kā arī traucēt putnus vai izņēmuma kārtā bojāt to ligzdas un olas, ja tas ir nepieciešams, lai nepieļautu kaitējumu svarīgām lauksaimniecības kultūrām, lauksaimniecības dzīvniekiem, zivju audzēšanai vai citām svarīgām vērtībām.

III. Faktiskie apstākļi un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

16. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir iesniegts saistībā ar prasībām, ko cēluši divi uzņēmumi – *OÜ Voore Mets* un *AS Lemeks Põlva*, kuriem *Keskkonnaamet* (Vides aģentūra, Igaunija) bija aizliegusi konkrētos meža zemesgabalos putnu vairošanās laikā veikt koku ciršanu.

17. *Voore Mets* plānoja atbilstoši mežsaimniecības paziņojumiem veikt kailcirti, tas ir, koku ciršanu, kurā gada laikā principā tiek nocirsti visi mežaudzes koki, izņemot sēklaskokus un pāraugušos kokus, kas nepieciešami floras un faunas daudzveidības nodrošināšanai. *Lemeks Põlva* tāpat plānoja veikt galvenokārt kailcirtes, bet vienā zonā –arī pakāpenisko izlases cirti. Pakāpeniskās izlases cirtes mērķis ir palielināt meža saimniecisko vērtību, regulēt tā blīvumu un sastāvu un dot iespēju izmantot koksni no kokiem, kas drīzumā kritīs. Tās gaitā tiek nocirsta tikai tā koku daļa, kas atbilst atbildīgā ministra rīkojumā noteiktajam daudzumam.

18. *Keskkonnaamet* (Vides aģentūra) 2021. gada maijā – vispirms provizoriski – aizliedza veikt abu minēto uzņēmumu darbus, jo esot zinātniski pierādīts, ka katrā no šiem mežiem ligzdo vismaz viens putnu pāris uz hektāru, tāpēc koku ciršanas turpināšana radot reālu risku, ka tiks traucēta putnu vairošanās un ligzdošana, kā arī iznīcinātas vai bojātas ligzdas. Pēc pārbaudes uz vietas tā izdeva rīkojumu koku ciršanu apturēt līdz attiecīgi 2021. gada 15. jūlijam (*Lemeks Põlva*) un 31. jūlijam (*Voore Mets*).

19. Zemesgabalā, ko apstrādāja *Lemeks Põlva*, noteikti ligzdoja dižraibais dzenis (*Dendrocopos major*, sinonīms: *Picoides major*) un žubīte (*Fringilla coelebs*), varbūt arī lielā zīlīte (*Parus major*) un sīlis (*Garrulus glandarius*), kā arī – ar mazāku varbūtību – čunčiņš (*Phylloscopus collybita*), svirlītis (*Phylloscopus sibilatrix*), dārza ķauķis (*Sylvia borin*), paceplītis (*Troglodytes troglodytes*), peļkājīte (*Prunella modularis*) un sarkanrīklīte (*Erithacus rubecula*).

20. Arī *Voore Mets* zemesgabalā tika novēroti putni, kuri – ar lielu varbūtību – šajā teritorijā arī ligzdoja, proti, svirlītis, paceplītis, melnais meža strazds (*Turdus merula*), dziedātājstrazds (*Turdus philomelos*) un žubīte. Turklāt tika konstatētas divas iespējamas ligzdošanas vietas: vienā dzeņa dobumā tika atklāta dzilnīša (*Sitta europaea*) ligzda un tika novērota svilpju pāra (*Pyrrhula pyrrhula*) aktivitāte. Attiecīgajā zemesgabalā ir daudz koku ar dobumiem, kuros putni varētu ligzdot, tomēr teritorijas apsekošanas laikā tas netika novērots. Koku ciršana tika apturēta līdz 2021. gada 31. jūlijam, lai nodrošinātu arī vēlu ligzdojošo putnu aizsardzību, piemēram, svirlīša, vītīša (*Phylloscopus trochilus*), kā arī mazā mušķērāja (*Ficedula parva*), kuri arī tur droši vien ir sastopami.

21. *Voore Mets* pēc tam iesniedza pieteikumu par 2403,52 EUR zaudējumu atlīdzināšanu, savukārt *Lemeks Põlva* iesniedza pieteikumu par *Keskkonnaamet* (Vides aģentūra) rīkojumu atzīšanu par prettiesiskiem.

22. Pirmajā instancē attiecīgā administratīvā tiesa otro rīkojumu, tātad koku ciršanas apturēšanu līdz attiecīgi 2021. gada 15. un 31. jūlijam, atzina par nesamērīgu, tomēr otrās instances tiesa minētos pieteikumus kopumā noraidīja.

23. Abās tiesvedībās attiecīgais spriedums ir pārsūdzēts kasācijas instances tiesā *Riigikohus* (Augstākā tiesa), kura Tiesai iesniegusi šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai Putnu direktīvas 5. panta a), b) un d) punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā paredzētie aizliegumi ir piemērojami tikai tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai attiecīgo sugu populāciju šīs direktīvas 2. panta izpratnē uzturētu tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, tajā pašā laikā ņemot vērā arī saimnieciskās un rekreatīvās prasības, ja vien darbības mērķis nav putnu nonāvēšana vai traucēšana vai to ligzdu vai olu iznīcināšana vai bojāšana?

2) Vai Putnu direktīvas 5. panta a), b) un d) punkts kopsakarā ar šīs direktīvas 2. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka šajās tiesību normās aizliegtās darbības putnu vairošanās laikā citastarp tiek apzināti veiktas tad, ja, balstoties uz zinātniskiem datiem un atsevišķu putnu novērojumiem, var uzskatīt, ka mežā, ko paredzēts izcirst pilnā apmērā (kailcirte), ligzdo aptuveni desmit pāri putnu uz hektāru, bet nav konstatēts, ka cirsmas platībā ligzdo nelabvēlīgā stāvoklī esošu putnu sugu īpatņi?

3) Vai Putnu direktīvas 5. panta a), b) un d) punkts kopsakarā ar šīs direktīvas 2. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka šajās tiesību normās aizliegtās darbības putnu vairošanās laikā citastarp tiek apzināti veiktas tad, ja, balstoties uz zinātniskiem datiem un atsevišķu putnu novērojumiem, var uzskatīt, ka mežā, kurā paredzēts nocirst tikai daļu koku ([pakāpeniskā] izlases cirte), ligzdo aptuveni desmit pāri putnu uz hektāru, bet nav iemesla uzskatīt, ka cirsmas platībā ligzdotu nelabvēlīgā stāvoklī esošu putnu sugu īpatņi?

4) Vai Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešais ievilkums kopsakarā ar šīs direktīvas 2. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to ir saderīgs tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kas pieļauj atkāpes no šīs direktīvas 5. panta a), b) un d) punktā paredzētajiem aizliegumiem, proti, iespēju veikt kailcirti putnu vairošanās un ligzdošanas laikā, lai izvairītos no ievērojama kaitējuma mežam kā īpašumam?

5) Vai Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešais ievilkums kopsakarā ar šīs direktīvas 2. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to ir saderīgs tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kas pieļauj atkāpes no šīs direktīvas 5. panta a), b) un d) punktā paredzētajiem aizliegumiem, proti, iespēju veikt pakāpenisku izlases cirti putnu vairošanās un ligzdošanas laikā, lai izvairītos no ievērojama kaitējuma mežam kā īpašumam?

6) Ja Putnu direktīva nepieļauj kailcirtes veikšanu putnu vairošanās un ligzdošanas laikā, lai izvairītos no ievērojama kaitējuma mežam kā īpašumam, vai šāds tiesiskais regulējums ir saderīgs ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 16. un 17. pantu un ir piemērojams pat tad, ja koku ciršana neietekmē putnu sugas, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgs?

7) Ja Putnu direktīva nepieļauj pakāpeniskas izlases cirtes veikšanu putnu vairošanās un ligzdošanas laikā, lai izvairītos no ievērojama kaitējuma mežam kā īpašumam, vai šāds tiesiskais regulējums ir saderīgs ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 16. un 17. pantu un ir piemērojams pat tad, ja koku ciršana neietekmē putnu sugas, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgs?"

24. Rakstveida apsvērumus iesniedza *OÜ Voore Mets*, *AS Lemeks Põlva*, Igaunija, Somijas Republika, Zviedrijas Karaliste, ka arī Eiropas Komisija, Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome, kas arī piedalījās 2024. gada 11. decembra tiesas sēdē.

IV. Juridiskais vērtējums

25. Putnu direktīvas 5. panta a), b) un d) punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis aizliedz nonāvēt vai traucēt putnus, kā arī iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un olas, ja tas tiek darīts "apzināti". Līdzīgus aizliegumus, kas noteikti Dzīvotņu direktīvas 12. pantā, Tiesa ir interpretējusi tādējādi, ka tie attiecas arī uz kaitējumu, ko darbības veicējs gan nav vēlējies nodarīt, bet ir rēķinājies ar to, ka tas varētu notikt [10].

26. Tādēļ ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu ir paredzēts noskaidrot, vai iepriekš minētie aizliegumi attiecas arī uz koku ciršanu mežsaimniecības kontekstā, pat ja tā nav veikta, lai nodarītu kaitējumu putniem (skat. A daļu). Gadījumam, ja aizliegumi būtu piemērojami, *Riigikohus* (Augstākā tiesa) jautā, vai Putnu direktīvas 9. pantā paredzēto atkāpju dēļ var būt pieļaujama šo darbu veikšana (skat. B daļu) un vai pamattiesības nepieļauj šos aizliegumus (skat. C daļu). Tomēr vispirms būtu jāizsaka piezīme par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību.

27. Proti, *Voore Mets* un *Lemeks Põlva* pauž viedokli, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir nepieņemams, jo iesniedzējtiesa lietu varot izspriest, pamatojoties uz maniem secinājumiem lietā *Skydda Skogen* [11]. Tomēr lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams pat tad, ja Tiesa jau

[10] Spriedumi, 2006. gada 18. maijs, Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2006:329, 71. punkts), 2016. gada 10. novembris, Komisija/Grieķija (*Kyparissia*) (C-504/14, EU:C:2016:847, 159. punkts), un 2021. gada 4. marts, *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2021:166, 51. punkts).

[11] Secinājumi apvienotajās lietās C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699.

ir spriedusi par attiecīgajiem tiesību jautājumiem [12]. Tāpēc secinājumos izteikti priekšlikumi attiecībā uz lietas izspriešanu nevar likt apšaubīt lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību.

A. Pirmais, otrais un trešais jautājums – Putnu direktīvas 5. pantā paredzēto aizliegumu interpretācija

28. Pirmie trīs jautājumi izriet no iepriekš minētās judikatūras par Dzīvotņu direktīvas 12. pantu, saskaņā ar kuru aizliegumi apzināti nodarīt kaitējumu aizsargājamām sugām attiecas arī uz kaitējumu, ar kura iespējamību ir rēķinājies šādas darbības veicējs. Ja minētā judikatūra būtu attiecināma arī uz Putnu direktīvas 5. pantu, šī norma varētu nepieļaut koku ciršanu mežsaimniecībā, it īpaši putnu vairošanās laikā.

29. Proti, kā *Riigikohus* (Augstākā tiesa) pārliecinoši norāda, "nevar būt pamatotu šaubu, ka kailcirte, kas notiek putnu vairošanās laikā, vairāk vai mazāk nenovēršami izraisīs ligzdu un olu iznīcināšanu, izšķīlušos mazuļu bojāeju un putnu traucēšanu, ja ir iemesls uzskatīt, ka mežaudzē lielā skaitā ligzdo putni. Ja kailcirtes laikā neapzināti vai apzināti tiek nocirsts ligzdošanas koks, tas neizbēgami izraisa ligzdas iznīcināšanu. Pat ja ligzdošanas koks tiek saglabāts, ligzdojošos putnus apdraud ne tikai traucējošais troksnis, bet arī līdzšinējās dzīvotnes zudums". Igaunija šo vērtējumu balsta uz zinātnieku pētījumiem un norāda, ka pat pakāpeniskas izlases cirtes var ievērojami nelabvēlīgi ietekmēt ligzdojošos putnus, jo pastāv risks, ka putni šo traucējumu dēļ vien pārāk ilgi netuvosies savām ligzdām vai pat tās pametīs.

30. Tādēļ pirmais jautājums ir balstīts uz pieņēmumu, ka, veicot koku ciršanu putnu vairošanās laikā, darbības veicējs gan nav vēlējies nodarīt kaitējumu putniem, tomēr ir rēķinājies ar tā iespējamību, un ka saskaņā ar Putnu direktīvas 5. panta a), b) un d) punktu šāds kaitējums principā ir jāaizliedz. Pamatojoties uz to, *Riigikohus* (Augstākā tiesa) jautā, vai aizliegumu tvērums ir ierobežota tādā veidā, ka tie piemērojami tikai tiktāl, ciktāl tie ir nepieciešami, lai attiecīgo sugu populāciju šīs direktīvas 2. panta izpratnē uzturētu tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vienlaikus ņemot vērā arī saimnieciskās un rekreatīvās prasības. Otrajā jautājumā šis aspekts ir konkretizēts kailcirtes kontekstā, bet trešajā jautājumā – saistībā ar pakāpenisko izlases cirti, turklāt *Riigikohus* (Augstākā tiesa) uzskata, ka abos gadījumos attiecīgajās platībās neligzdo tādu putnu sugu īpatņi, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgs.

31. Atbilde uz šiem jautājumiem ir atkarīga no tā, kā tiek interpretēts "apzinātas" darbības jēdziens, kas saistīts ar kaitējumu, kurš saskaņā ar Putnu direktīvas 5. pantu ir jāaizliedz. Daži aspekti liecina par to, ka šie aizliegumi ir attiecināmi arī uz kaitējumu, ar kura iespējamību darbības veicējs tikai rēķinās (skat. 1. sadaļu). Tomēr vienlaikus ir pamatoti iemesli, lai šādu interpretāciju noraidītu (skat. 2. sadaļu). Tādēļ jau esmu aicinājusi atbalstīt *Riigikohus* (Augstākā tiesa) minēto šīs interpretācijas ierobežošanu (skat. 3. sadaļu). Katrā ziņā manis ierosinātā aizliegumu ierobežošana izriet no traucēšanas aizlieguma teksta (skat. 4. sadaļu). Pēdējā laikā notikusī attīstība būtībā neliek apšaubīt manu viedokli (skat. 5. sadaļu). Noslēgumā vēl iekļauta piebilde par nepieciešamo konstatējumu zinātnisko pamatojumu (skat. 6. sadaļu).

[12] Spriedums, 2021. gada 6. oktobris, *Consorzio Italian Management* un *Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:799, 37. punkts).

1. Norādes, kas liecina par Putnu direktīvas 5. pantā ietvertā apzinātas darbības jēdziena plašu interpretāciju

32. Komisijas un – ar ierobežojumiem – Igaunijas atbalstītā apzinātas darbības jēdziena plašo interpretāciju varētu pamatot ar judikatūru par Dzīvotņu direktīvu, jo Putnu direktīvā reglamentētā aizsardzības sistēma principā ir interpretējama līdzīgi [13]. Kā jau iepriekš minēts, Dzīvotņu direktīvas 12. pantā ir paredzēti līdzīgi aizliegumi attiecībā uz apzināti nodarītu kaitējumu. Saistībā ar tādu kaitējumu Tiesa jau ir nospriedusi, ka apzinātas darbības nosacījums ir izpildīts, ja ir pierādīts, ka darbības veicējs ir vēlējies nonāvēt aizsargājamas sugas īpatni [14] vai attiecīgi traucēt šādām sugām vai iznīcināt to olas [15] vai *vismaz ir rēķinājies* ar to, ka tas varētu notikt.

33. Šo judikatūru Tiesa spriedumā par Belovežas gāršu jau ir implicīti attiecinājusi uz Putnu direktīvu. Minētā lieta attiecās uz bojātu, mirušu vai mirstošu koku ciršanu un aizvākšanu, kas attiecīgās aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas plānā bija identificēta kā potenciāls apdraudējums konkrētām, šajā teritorijā īpaši aizsargājamām putnu sugām [16]. Līdz ar to Tiesa šo pasākumu ir kvalificējusi kā apzināti veiktu putnu ligzdu un olu iznīcināšanu vai bojāšanu, ligzdu pārvietošanu (Putnu direktīvas 5. panta b) punkts) un apzinātu traucēšanu, it īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā (5. panta d) punkts) [17], lai gan šie kaitējumi nebija attiecīgo pasākumu mērķis.

34. Komisijas ieskatā apzinātas darbības jēdziena plaša interpretāciju var pamatot arī ar Bernes konvenciju, ko Savienība ieviesusi ar Putnu direktīvu [18] un kas līdz ar to jāņem vērā, interpretējot šo direktīvu [19]. Minētās konvencijas 6. pantā ir paredzēti aizliegumi, kas līdzīgi Putnu direktīvas 5. pantā un Dzīvotņu direktīvas 12. pantā paredzētajiem, kuri arī attiecas uz apzināti [20] veiktu kaitējumu. Šīs konvencijas Pastāvīgā Komiteja ir nolēmusi, ka par apzinātu kaitēšanu vairošanās vai uzturēšanās vietām vai to izpostīšanu jāuzskata arī darbības, kas gan veiktas nevis ar nodomu bojāt vai iznīcināt, tomēr apzinoties, ka ir liela varbūtība, ka šādas darbības to var izraisīt [21].

35. Atbilstoši tam Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi dažādās dalībvalstīs tiek piemēroti arī putniem nodarītam kaitējumam, kas gan nav bijis attiecīgās darbības mērķis, tomēr ar tā iespējamību darbības veicējs ir rēķinājies [22].

[13] Spriedums, 2020. gada 23. aprīlis, Komisija/Somija (Lielo pūkpīļu tēviņu pavasara medības) (C-217/19, EU:C:2020:291, 84. punkts).

[14] Spriedumi, 2006. gada 18. maijs, Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2006:329, 71. punkts), un 2016. gada 10. novembris, Komisija/Grieķija (*Kyparissia*) (C-504/14, EU:C:2016:847, 159. punkts).

[15] Spriedums, 2021. gada 4. marts, *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2021:166, 51. punkts).

[16] Spriedums, 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 253. un 254. punkts).

[17] Spriedums, 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 259. punkts).

[18] Ziņojums par Konvenciju par Eiropas savvaļas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību (1997.–1998. gads) (9. panta 2. punkts) (iesniegusi Eiropas Komisija), SEC (2001) 515, galīgā redakcija.

[19] Attiecībā uz citām starptautiskām konvencijām skat. spriedumus, 1992. gada 24. novembris, *Poulsen* un *Diva Navigation* (C-286/90, EU:C:1992:453, 9. punkts), 2008. gada 3. septembris, *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija (C-402/05 P un C-415/05 P, EU:C:2008:461, 291. punkts), 2011. gada 21. decembris, *Air Transport Association of America* u.c. (C-366/10, EU:C:2011:864, 123. punkts), un 2018. gada 11. jūlijs, *Bosphorus Queen Shipping* (C-15/17, EU:C:2018:557, 44. punkts).

[20] Abās saistošajās valodu versijās ir izmantoti jēdzieni "*intentionelle*" (franču valodā) un "*deliberate*" (angļu valodā). Turpretim tulkojumā vācu valodā, kas nav saistošs, ir izmantots gan jēdziens "*Absicht*" [nodoms] (6. panta a) punktā), gan – manuprāt, kļūdaini – jēdziens "*mutwillig*" [tīši] (6. panta b), c) un d) punktā).

[21] 1989. gada 9. jūnija Rezolūcijas Nr. 1 (1989) 3. punkta b) apakšpunkts. Par to skat. manus secinājumus lietā Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2005:777, 39. punkts).

[22] Skat. atsauces 5. zemsvītras piezīmē.

2. Putnu direktīvas 5. pantā ietvertā apzinātas darbības jēdziena šaurākas interpretācijas pamatojums

36. Tomēr secinājumos lietā *Skydda Skogen*[23] esmu aicinājusi izvairīties no apzinātas darbības jēdziena, kas ietverts Dzīvotņu direktīvas 12. pantā, plašās interpretācijas neierobežotas attiecināšanas arī uz Putnu direktīvas 5. pantu. Spriedumā, kas tika pasludināts pēc tam, kad biju sniegusi secinājumus, Tiesa gan nav paudusi nostāju par šo jautājumu, bet šajā ziņā ir tikai aplūkojusi Dzīvotņu direktīvas 12. pantu.[24] Tomēr šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ietver atsauci uz šiem secinājumiem, un abi pamatlietās iesaistītie uzņēmumi ierosina rīkoties tā, kā tajos ieteikts.

37. Mans viedoklis būtībā ir balstīts uz to, ka apzinātas darbības jēdziena plašas interpretācijas izmantošana, piemērojot Putnu direktīvas 5. pantu, radītu tādas sekas, kas pārsniegtu tās, kuras rodas, piemērojot Dzīvotņu direktīvas 12. pantu (skat. a) punktu). Šādā izpratnē reglamentēts aizliegums arī nebūtu nepieciešams, lai sasniegtu Putnu direktīvas mērķus (skat. b) punktu). Līdz ar to tas radītu strukturālas pretrunas Putnu direktīvas sistēmā (skat. c) punktu).

a) Apzinātas darbības jēdziena plašas interpretācijas sekas

38. Dzīvotņu direktīvā paredzētā sugu aizsardzība attiecas tikai uz dažām – parasti[25] ļoti retām – sugām. Tā kā šīs sugas ir retas, stingri jāaizsargā katrs tās īpatnis; Dzīvotņu direktīvas 12. pantā tas ir skaidri izteikts ar jēdzienu "*stingras aizsardzības sistēma*"[26]. Vienlaikus šo sugu retums nozīmē arī to, ka konflikti ar tām nav ļoti bieži[27].

39. Turpretim Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi attiecas uz *visiem* Eiropas putniem, tātad arī uz plaši sastopamām sugām, kas pastāvīgi sastopamas gandrīz visur. Un diez vai var apgalvot, ka mūsdienu sabiedrība neapzinās kaitējumu, kas tiek nodarīts šīm sugām. Gluži pretēji – ir zināms, ka dažādas cilvēku darbības, piemēram, ēku būvniecība[28] vai ceļu satiksme[29] rada ievērojamu apdraudējumu šīm sugām[30]. Turklāt *Voore Mets* uzsver arī mājas kaķu un lauksaimniecības radīto kaitējumu.

40. Ja Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi jau neierobežoti būtu attiecināmi uz situāciju, kad darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar šāda kaitējuma iespējamību, rastos ievērojamas pretrunas ar pamattiesībām, uz kurām *Riigikohus* (Augstākā tiesa) norāda 6. un 7. jautājumā[31].

[23] Secinājumi apvienotajās lietās C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 79.–90. punkts.

[24] Spriedums, 2021. gada 4. marts, *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2021:166, 48. punkts).

[25] Möckel, S., "35 Jahre Europäische Vogelschutzrichtlinie", *Natur und Recht* 2014, 381. lpp. (387. lpp.) katrā ziņā pamatoti norāda uz plaši izplatītajiem sikspārņiem, kuru visas sugas ir pakļautas stingrai Dzīvotņu direktīvā paredzētajai aizsardzībai.

[26] Skat. manus secinājumus lietā Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2005:777, 50. punkts).

[27] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 80. punkts).

[28] Skat., piemēram, Machtans, C. S., Wedeles, C. H. R. un Bayne, E. M., "A first estimate for Canada of the number of birds killed by colliding with building windows", *Avian Conservation and Ecology*, 8.2 (2013), 5. lpp.

[29] Skat., piemēram, Slater, F. M., "An assessment of wildlife road casualties – the potential discrepancy between numbers counted and numbers killed", *Web Ecology*, 3.1 (2002), 33. lpp.

[30] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 81. punkts).

[31] Par to skat. šo secinājumu 92. un nākamos punktus.

b) Aizliedzoša regulējuma nepieciešamība Putnu direktīvas mērķu sasniegšanai

41. Atbilstoši tam likumdevējs, jau pieņemot Putnu direktīvu, paskaidroja, ka tai nav mērķa bez nosacījumiem aizsargāt ikvienu putnu. Drīzāk – saskaņā ar direktīvas 2. pantu – putnu sugu populācijas jāuztur tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vienlaikus ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai jātuvina šo sugu populācijas minētajam līmenim [32]. Ciktāl speciālos noteikumus nav paredzēts citādi, dalībvalstīm šajā ziņā ir rīcības brīvība [33]. Tomēr direktīvas 3., 5., 7. un 8. apsvērums un it īpaši 10. apsvērums liecina, ka ar to ir jāsaprot "pietiekams skaitliskais līmenis" [34] visās savvaļas putnu sugu populācijās [35]. Neraugoties uz kultūras, saimnieciskajām un rekreācijas prasībām, konkrētas sugas skaitliskais līmenis "pietiekams" var būt vienīgi tad, ja tas nodrošina populāciju turpmāku pastāvēšanu to dabiskās izplatības areālā [36].

42. Taču plaši sastopamo sugu pienācīgai aizsardzībai parasti nav nepieciešami aizliegumi, kas piemērojami jau tad, ja darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar kaitējuma nodarīšanas iespējamību. Pat ja dažas sugas būtu atkarīgas no šādiem aizliegumiem, tas tā nav tādu plaši sastopamu sugu gadījumā, kuras tik bieži sastopamas ir tieši tāpēc, ka cilvēku darbība vismaz līdz šim nav apdraudējusi to populāciju [37].

43. Tā kā dažu agrāk biežāk sastopamu sugu populācijas tomēr samazinās, daudzos gadījumos būs svarīgāk aizsargāt un pienācīgi apsaimniekot to dzīvotnes. Tas tādēļ, ka šādu samazināšanos parasti izraisa cilvēku veiktas izmaiņas šo dzīvotņu izmantošanā. Šī doma ir ietverta jau Putnu direktīvā: 3. pants uzliek dalībvalstīm pienākumu aizsargāt visu putnu sugu dzīvotnes [38]. Šis pienākums ir konkretizēts Dabas atjaunošanas regulas [39] 4. panta 7. punktā un 5. panta 5. punktā.

44. Turpretim Putnu direktīvas 5. pantā paredzēto aizliegumu primārais mērķis ir atsevišķu īpatņu aizsardzība; dzīvotņu aizsardzību tie labākajā gadījumā ietekmē tikai netieši. Ja šie aizliegumi būtu piemērojami jau gadījumā, kad darbības veicējs tikai rēķinās ar šajā tiesību normā minētā kaitējuma nodarīšanu, salīdzinājumā ar populāciju tiešu aizsardzību tas bieži vien būtu mazāk lietderīgs veids, kā aizsargāt šīs populācijas, līdz ar to tas nebūtu arī vismazāk ierobežojošais līdzeklis [40].

45. Tātad Putnu direktīvas 5. pantā – atšķirībā no Dzīvotņu direktīvas 12. panta – nav paredzēta stingra aizsardzības sistēma, bet *vispārējs regulējums* par visu Eiropas putnu aizsardzību. Kā liecina Putnu direktīvas 6. apsvērums, šo regulējumu ir paredzēts pielāgot atsevišķu putnu sugu stāvoklim.

[32] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 82. punkts).

[33] Skat. spriedumus, 1987. gada 8. jūlijs, Komisija/Beļģija (247/85, EU:C:1987:339, 8. punkts), un Komisija/Itālija (262/85, EU:C:1987:340, 8. punkts), kā arī 1994. gada 19. janvāris, *Association pour la protection des animaux sauvages* u.c.(C-435/92, EU:C:1994:10, 20. punkts).

[34] Skat. spriedumus, 1988. gada 27. aprīlis, Komisija/Francija (252/85, EU:C:1988:202, 28. punkts), 2003. gada 16. oktobris, *Ligue pour la protection des oiseaux* u.c. (C-182/02, EU:C:2003:558, 17. punkts), un 2020. gada 23. aprīlis, Komisija/Somija (Lielo pūkpīļu tēviņu pavasara medības) (C-217/19, EU:C:2020:291, 68. punkts), kā arī ģenerāladvokāta Lēnderta A. Hēlhuda [*Leendert_A. Geelhoed*] secinājumus lietā *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:116, 50. punkts) un manus secinājumus lietā Komisija/Īrija (C-418/04, EU:C:2006:569, 111. un 112. punkts).

[35] Skat. manus secinājumus apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 97. punkts).

[36] Skat. manus secinājumus lietā *Eesti Suurkisjad* (C-629/23, EU:C:2024:1029, 70.–83. punkts).

[37] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 83. punkts).

[38] Spriedums, 2002. gada 13. jūnijs, Komisija/Īrija (Baltirbe) (C-117/00, EU:C:2002:366, 15. un nākamie punkti).

[39] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1991 (2024. gada 24. jūnijs) par dabas atjaunošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2022/869 (OV L, 2024/1991).

[40] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 84. punkts).

c) Strukturālas pretrunas Putnu direktīvas sistēmā

46. Minētais liecina par vēl vienu konceptuālu atšķirību starp aizsardzības regulējumiem Putnu direktīvas 5. pantā un Dzīvotņu direktīvas 12. pantā. Tā kā 5. pants attiecas uz visām Eiropas putnu sugām, nav iespējams pilnīgi no šā aizsardzības regulējuma izslēgt konkrētas sugas. Turpretim Dzīvotņu direktīvas 19. pantā ir atļauts grozīt tās IV pielikumu, kurā uzskaitītas sugas, kas saskaņā ar 12. pantu ir aizsargājamas.

47. Turklāt apzinātas darbības jēdziena neierobežoti plaša interpretācija un no tā izrietošā stingrā Eiropas putnu aizsardzība izraisītu vērtēšanas pretrunas Putnu direktīvas ietvaros. Tas tāpēc, ka ar 7. pantu kā atkāpi no aizliegumiem nonāvēt un sagūstīt putnus ir atļauts medīt konkrētas II pielikumā norādītas putnu sugas, uz kurām citādi attiecas 5. pantā paredzētie aizliegumi. Tomēr nav skaidrs, kālab kaitējums, kas ar nodomu šīm sugām tiek nodarīts ar medībām, kuras būtībā ir saimnieciski maznozīmīgs brīvā laika pavadīšanas veids, būtu uzskatāms par privileģētu salīdzinājumā ar visām pārējām cilvēku darbībām, kuras tiek veiktas bez nolūka nodarīt šāda veida kaitējumu, bet darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar tā iespējamību. Vēl jo vairāk tas tā ir tāpēc, ka dažas no šīm pārējām darbībām ir būtiski svarīgas mūsu sabiedrībai. Šajā ziņā ir pietiekami jau tādi piemēri kā ceļu, ēku vai vēja turbīnu būvniecība.

48. Arī Putnu direktīvas 9. pantā paredzētā atkāpe tikai ļoti ierobežotā mērā varētu labot 5. panta neierobežoti plašo interpretāciju, proti, ar līdzsvaru starp pretrunīgajām interesēm. Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta c) apakšpunktā ir atļautas atkāpes dažādu sevišķi svarīgu sabiedrības interešu dēļ, savukārt Putnu direktīvas 9. panta 1. punktā paredzētās atkāpes ir formulētas daudz konkrētāk.

49. Kā liecina *Riigikohus* (Augstākā tiesa) 4. un 5. jautājums, nav gan pilnīgi izslēgts, ka vismaz mežu saimniecisko izmantošanu varētu subsumēt Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešajam ievilkumam, kas pieļauj pasākumus, ar kuriem paredzēts izvairīties no ievērojama kaitējuma mežiem. Tomēr šādu interpretāciju būtu grūti atzīt par saderīgu ar pastāvīgo judikatūru, saskaņā ar kuru 9. pants kā atkāpe principā ir interpretējams šauri [41].

50. Turklāt Savienības likumdevējs pēc tam ir lēmis, ka atjaunīgās enerģijas apguves projekti kalpo plašas sabiedrības veselības aizsardzībai un drošībai Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē [42]. Šādi projekti acīmredzami ir plašas sabiedrības interesēs, tomēr tos diez vai var sasaistīt ar minētajiem mērķiem pat tad, ja jēdzieni "sabiedrības veselība" un "sabiedrības drošība" tiktu interpretēti plaši. Tādēļ šī likumdevēju intervence pievērš uzmanību tam, ka 9. pantā paredzētās atkāpes ir formulētas pārāk šauri, lai dotu pietiekamu iespēju ņemt vērā prioritāras plašas sabiedrības intereses.

[41] Šajā ziņā skat. šo secinājumu 77. un nākamos punktus.

[42] 3. pants Padomes Regulā (ES) 2022/2577 (2022. gada 22. decembris), ar ko nosaka satvaru atjaunīgās enerģijas apguves paātrināšanai (OV 2022, L 335, 36. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Padomes Regulu (ES) 2024/223 (2023. gada 22. decembris) (OV L, 2024/223) un 16.f pantu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (OV 2018, L 328, 82. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2023/2413 (2023. gada 18. oktobris), ar ko attiecībā uz atjaunīgo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu groza Direktīvu (ES) 2018/2001, Regulu (ES) 2018/1999 un Direktīvu 98/70/EK un atceļ Padomes Direktīvu (ES) 2015/652 (OV L, 2023/2413).

3. Pamattiesībām atbilstīga Putnu direktīvas 5. panta interpretācija

51. Ņemot vērā visus izklāstītos apsvērumus, Tiesai saistībā ar Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktu sniegto apzinātas darbības jēdziena interpretāciju nevajadzētu bez ierobežojumiem attiecināt arī uz Putnu direktīvas 5. pantā izmantoto apzinātas darbības jēdzienu [43].

52. Tomēr iepriekš minētie secinājumi spriedumā par Belovežas gāršu [44] liedz Putnu direktīvas 5. pantā paredzētos aizliegumus attiecināt vienīgi uz tīšu kaitējuma nodarīšanu putniem. Tiesa minētajā spriedumā drīzāk ir parādījusi, ka var būt gadījumi, kad tā šo normu piemēro arī tādam kaitējumam, ar kura iespējamību darbības veicējs ir tikai rēķinājies. Šāda piemērošana ir samērīga, ja ir skartas retas vai apdraudētas sugas. Šādu sugu gadījumā aizliegumu apjoms praktiski ir ierobežots, jo tie tiek piemēroti ļoti reti. Vienlaikus tie var ievērojami veicināt šo sugu saglabāšanu [45].

53. Tāpēc samērīgs attiecīgo personu pamattiesības respektējošs līdzsvars starp attiecīgajām darbībām un direktīvas mērķiem izpaužas tā, ka vienīgi šie aizliegumi ir attiecināmi uz kaitējumu, ar kura iespējamību darbības veicējs ir rēķinājies, ciktāl tas nepieciešams, ņemot vērā Putnu direktīvas 2. pantu. Tāpēc jāpieņem, ka šāda interpretācija ir sarežģītāk piemērojama, jo tajā jāņem vērā putnu sugu aizsardzības statuss. Jebkurā gadījumā galu galā tā atbilst aizliegumu plašai piemērošanai iepriekš minētajā spriedumā par Belovežas gāršu, jo tajā bija skartas ļoti reti sastopamas putnu sugas teritorijā, kas paredzēta to īpašai aizsardzībai [46].

54. Šādā interpretācijā vairs nepastāv arī iepriekš minētā vērtēšanas pretruna medību noteikumu kontekstā [47]. Proti, saskaņā ar Putnu direktīvas 7. panta 1. punktu medības ir atļautas vienīgi tad, ja tiek ņemts vērā attiecīgo sugu populāciju lielums, to ģeogrāfiskā izplatība un vairošanās spēja. Turklāt saskaņā ar 7. panta 4. punktu dalībvalstīm jānodrošina, ka medības atbilst 2. pantam. Līdz ar to runa nav par retām vai apdraudētām sugām, kurām būtu nepieciešama aizsardzība tādā veidā, ka plaši tiek interpretēti apzināta kaitējuma aizliegumi.

55. Tātad Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi uz tādu kaitējumu, ar kura iespējamību darbības veicējs ir tikai rēķinājies, ir attiecināmi vienīgi tādā gadījumā, ja šāds kaitējums tiek nodarīts īpaši retām vai apdraudētām putnu sugām. Tas tā ir tāpēc, ka šādā gadījumā aizliegumi jāpiemēro, lai attiecīgās putnu sugas populāciju 2. panta izpratnē uzturētu tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vienlaikus ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai lai tuvinātu šīs sugas populāciju minētajam līmenim [48].

4. Par Putnu direktīvas 5. panta d) punktā paredzēto aizliegumu traucēt putnus

56. Tikko aplūkotā apzināta kaitējuma jēdziena interpretācija vispirms novērstu Putnu direktīvas 5. panta a) un b) punktā paredzēto aizliegumu apzināti nonāvēt putnus, kā arī apzināti iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un olas pārmērīgu piemērošanu.

[43] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 87. punkts).

[44] Skat. šo secinājumu 33. punktu.

[45] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 88. punkts).

[46] Spriedums, 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 18. punkts).

[47] Skat. šo secinājumu 47. punktu.

[48] Mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 90. punkts).

57. Turpretim Putnu direktīvas 5. panta d) punktā paredzētā aizlieguma apzināti traucēt putnus gadījumā attiecīgs ierobežojums tieši izriet jau no tā formulējuma. Saskaņā ar to aizliegumu traucēt putnu sugas piemēro, it īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā, (tikai) tad, ja šāds traucējums ievērojami skar attiecīgās direktīvas mērķu sasniegšanu. Tādēļ traucējumi ir aizliedzami tikai tad, ja tie ievērojami ietekmē mērķi uzturēt putnu sugu populācijas pietiekamā skaitliskā līmenī vai tuvināt tās šādam līmenim, un līdz ar to it īpaši tad, ja tie nodara kaitējumu reti sastopamiem vai apdraudētiem putniem to vairošanās vai ligzdošanas laikā [49].

58. No šīs normas varētu atvasināt *argumentum e contrario*, jo pārējo aizliegumu gadījumā trūkst attiecīga tieši formulēta ierobežojuma. Tā, piemēram, Tiesa jau ir noraidījusi tādu pieeju, ka aizliegumi kopumā, tātad arī aizliegumi nodarīt kaitējumu ar nodomu, tiktu piemēroti tikai attiecībā uz apdraudētajām putnu sugām [50].

59. Tomēr šeit ierosinātās Putnu direktīvas 5. panta interpretācijai nav mērķa izslēgt konkrētas sugas no tā piemērošanas jomas jeb ierobežot aizliegumu piemērojamību visām sugām. Gluži pretēji – visām sugām bez ierobežojuma būtu jāiegūst no aizlieguma nodarīt kaitējumu ar nodomu.

60. Manis ierosinātajā interpretācijā drīzāk ir pārņemts aizliegumā traucēt putnus ietvertais atgādinājums par Putnu direktīvas mērķiem. Ar to ir paredzēts izvairīties no tāda pamattiesību ierobežojuma, kas nav nepieciešams šo mērķu sasniegšanai. Šāda ierobežojuma risks pastāv, ja aizliegumi bez jebkādiem ierobežojumiem tiek attiecināti arī uz tādu kaitējumu putniem, kas nodarīts bez nodoma, bet ar kā iespējamību darbības veicējs ir tikai rēķinājies, lai gan šāda aizlieguma piemērošana nav nepieciešama skarto sugu saglabāšanai.

5. Jaunākā attīstība

61. Kopš manu secinājumu sniegšanas lietā *Skydda Skogen* ir notikušas vairākas izmaiņas, ar kurām tomēr netika formulēts principiāli jauns tiesiskā stāvokļa novērtējums.

62. Jaunāku spriedumu pārkāpuma procedūrā pret Poliju varētu saprast kā Dzīvotņu direktīvas 12. pantā ietvertā apzinātas darbības jēdziena pārņemšanu Putnu direktīvas 5. pantā. Tajā Tiesa ir atkārtojusi atziņas par 12. pantā ietvertā apzinātas darbības jēdziena interpretāciju un pēc tam atzinusi, ka abas normas ir pārkāptas [51]. Tomēr šis secinājums varētu aprobežoties arī ar to, ka valsts tiesībās iekļautā aplūkojamā lielā atkāpe no aizliegumiem, par kuriem lemjams, pamatojoties uz šīm abām normām, ir uzskatāma par pārkāpumu neatkarīgi no tā, vai ir konstatējama apzināta darbība. Proti, valsts tiesībās paredzētā atkāpe attiecās uz jebkuru "meža apsaimniekošanu, kas tiek īstenota atbilstoši labas prakses prasībām meža apsaimniekošanas jomā" [52], un tātad potenciāli atļāva arī nodarīt putniem kaitējumu ar nodomu.

63. Vēl lielāka loma ir apstāklim, ka Savienības likumdevējs, pieņemot tiesisko regulējumu, ar ko paredzēts vienkāršot atļauju piešķiršanu atjaunīgās enerģijas, piemēram, vēja enerģijas, apguves projektiem, šķiet, uzskata, ka Dzīvotņu direktīvas 12. pants un Putnu direktīvas 5. pants ir vienlīdzīgi un līdz ar to ka apzinātas darbības jēdziens ir pārņemams. Iepriekš jau pievērsu

[49] Konkrēti – mani secinājumi apvienotajās lietās *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2020:699, 96.–100. punkts).

[50] Spriedums, 2021. gada 4. marts, *Föreningen Skydda Skogen* (C-473/19 un C-474/19, EU:C:2021:166, 36. un 44. punkts).

[51] Spriedums, 2023. gada 2. marts, Komisija/Polija (Meža apsaimniekošana un meža apsaimniekošanas laba prakse) (C-432/21, EU:C:2023:139, 77.–79. punkts).

[52] Skat. Polijas Mežu likuma 14.b panta 3. punkta atveidojumu 2023. gada 2. marta spriedumā Komisija/Polija (Meža apsaimniekošana un meža apsaimniekošanas laba prakse) (C-432/21, EU:C:2023:139, 15. punkts).

uzmanību prezumpcijai, ka šie projekti kalpo sabiedrības veselības aizsardzībai un drošībai Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē [53]. To papildina vēl viena prezumpcija – ka šādi projekti ir uzskatāmi par atbilstīgiem sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm Dzīvotņu direktīvas 16. panta izpratnē, kā arī papildu atvieglojumi tādu pasākumu attaisnošanā, ar kuriem pārkāpti sugu aizsardzībā paredzētie aizliegumi. Turklāt šādi projekti ar konkrētiem nosacījumiem tiek atbrīvoti no sugu aizsardzības prasībām, kas ietvertas Putnu direktīvas 5. pantā [54]. Direktīvas 2023/2413 37. apsvērumā pēdējais minētais noteikums ir izskaidrots tādējādi, ka sporādiska putnu nonāvēšana vai traucēšana, kas var notikt atjaunīgās enerģijas staciju darbības rezultātā, nebūtu jāuzskata par apzinātu darbību, ja tiek veikti un uzraudzīti pienācīgi kaitējuma mazināšanas pasākumi.

64. Tomēr šie juridiskā ziņā ļoti sarežģītie noteikumi nebūtu nepieciešami, ja Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi attiektos tikai uz darbībām, kuru nolūks ir nodarīt kaitējumu putniem. Atjaunīgās enerģijas apguves projekti gan varētu apdraudēt putnus, tomēr šāds apdraudējums nav to darbības nolūks, un darbības veicējs ar tā iespējamību varbūt tikai rēķinās.

65. Tomēr vienlaikus šo noteikumu loma nebūtu jāpārspīlē. Savienības likumdevējs tajos nav tieši formulējis, ka Putnu direktīvas 5. pantā paredzētajam apzinātas darbības jēdzienam būtu subsumējams arī gadījums, kad darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar aizliegtā kaitējuma iespējamību. Jaunie noteikumi drīzāk ir uzskatāmi par reakciju uz *bažām*, ka sugu aizsardzība, kas balstīta uz apzinātas darbības jēdziena plašu interpretāciju, varētu pārmērīgi kavēt atjaunīgās enerģijas izmantošanas pieaugumu.

66. Turklāt jaunizveidotās atkāpes joprojām ir piemērojamas, ja – atbilstoši manam ierosinājumam – plašā apzinātas darbības jēdziena piemērošana putnu aizsardzības kontekstā ir atkarīga no sugas aizsardzības statusa. Tas tā ir tāpēc, ka vismaz reto vai apdraudēto sugu gadījumā aizliegumi – ja vien speciālajos noteikumos par atjaunīgo enerģiju nav noteikts citādi – ir piemērojami arī tad, ja darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar kaitējuma iespējamību.

67. Līdz ar to nesenās izmaiņas neliedz Putnu direktīvas 5. pantā ietverto apzinātas darbības jēdzienu interpretēt tādējādi, ka kaitējums, ar kura iespējamību darbības veicējs ir rēķinājies, ir aizliegts tikai tad, ja tas skar īpaši retas vai apdraudētas putnu sugas.

6. Nepieciešamo secinājumu zinātniskais pamatojums

68. Otrais un trešais jautājums citastarp attiecas uz to, kā konstatējams putnu apdraudējums, ko rada attiecīgais pasākums. Jānoskaidro, vai, lai Putnu direktīvas 5. pantā paredzētos aizliegumus varētu attiecināt arī uz koku ciršanu, ir pietiekami, ja, balstoties uz zinātniskiem datiem un atsevišķu putnu novērojumiem, var uzskatīt, ka attiecīgajā mežā ligzdo aptuveni desmit putnu pāri uz hektāru, bet nav iemesla izdarīt pieņēmumu, ka cirsmas teritorijā ligzdo nelabvēlīgā stāvoklī esošu putnu sugu īpatņi.

69. Kā liecina šeit ierosinātā Putnu direktīvas 5. panta interpretācija un sniegtā informācija par skarto putnu izplatību, maza šķiet varbūtība, ka atbildes uz šiem jautājumiem būtu nepieciešamas pamatlietu izspriešanai.

[53] Skat. šo secinājumu 50. punktu.

[54] Regulas (ES) 2022/2577 6. pants (minēts 42. zemsvītras piezīmē), kā arī 15.c panta 1. punkts, 15.e panta 2. un 4. punkts un 16.a panta 5. punkts Direktīvā (ES) 2018/2001, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu (ES) 2023/2413 (minēts 42. zemsvītras piezīmē).

70. Tādēļ – tikai informācijas pilnīguma labad – vēl būtu jāpiebilst, ka kompetentām iestādēm ir jāizdara secinājumi, kas nepieciešami, lai, balstoties uz vislabākajām zināmajām zinātnes atziņām, izlemtu, vai aizliegumi nepieļauj attiecīgo darbību [55].

71. Tas nozīmē citastarp to, ka kompetentajām iestādēm, balstoties uz šo informāciju, jākonstatē attiecīgās putnu sugas "pietiekams skaitliskais līmenis" [56], kas ir jānodrošina. Tomēr tām ir jāņem vērā arī zinātniskie pētījumi, kas liecina par to, vai konkrētajai sugai ir nepieciešama aizsardzība konkrētu darbību gadījumā, ja darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar kaitējuma iespējamību.

72. Tā kā saskaņā ar Putnu direktīvas 4. panta 1. punktu tās I pielikumā iekļauj īpaši retas vai īpaši apdraudētas sugas, apstāklis, ka šādu sugu skar par iespējamu uzskatītais risks, ir netiešs pierādījums tam, ka jāpiemēro 5. pantā paredzētie aizliegumi. Tomēr šādu netiešu pierādījumu var atspēkot, pamatojoties uz labāko pieejamo zinātnisko informāciju. Tādēļ nevar *a priori* izslēgt, ka mazajam mušķērājam, kas minēts saistībā ar rīkojumu pret *Voore Mets*, vismaz Igaunijā nav nepieciešama īpaša aizsardzība, kā *Voore Mets* apgalvoja tiesas sēdē, atsaucoties uz Starptautiskās dabas aizsardzības savienības (*IUCN*) kritērijiem, lai gan mazais mušķērājs ir norādīts I pielikumā.

73. Dalībvalstīm ir minētais izvērtēšanas pienākums. Turpretim privātpersonām nevar prasīt, lai to rīcība būtu vispusīgi orientēta uz labāko zinātnisko informāciju par putnu aizsardzību. Drīzāk var uzskatīt, ka tās principā var veikt atļautas darbības, ja vien izrāda nepieciešamo rūpību. Tomēr arī privātpersonām ir jāievēro brīdinājumi un norādījumi, ko izdevušas kompetentās iestādes, balstoties uz tādu apdraudējumu konstatējumiem, kuri neatbilst Putnu direktīvas 5. pantam [57].

74. Kā liecina Igaunijas sniegtā informācija, šķiet, ka šai pieejai atbilst koku ciršanas kontroles sistēma, kas tiek praktizēta putnu vairošanās laikā. Pēc tam, kad kļuva skaidrs, ka putnu populācijas šajā dalībvalstī samazinās, it īpaši vecās mežaudzēs, *Keskkonnaamet* (Vides aģentūra) vispirms noteica risku putniem, balstoties uz dzīvotņu tipiem un attiecīgo mežaudžu vecumu, un visas meža platības iedalīja trīs riska kategorijās. Tā šo informāciju publicēja internetā, lai mežu īpašnieki to varētu ņemt vērā, plānojot mežu apsaimniekošanu. Otrajā posmā *Keskkonnaamet* (Vides aģentūra) pēc paziņojuma par koku ciršanu veica pārbaudi uz vietas un aizliedza darbus, kas saistīti ar īpašu apdraudējumu putniem. Tiesas sēdē Igaunija paskaidroja, ka šādā veidā 2023. gadā pēc 2500 pārbaudes apmeklējumiem koku ciršana tika aizliegta 32 gadījumos.

7. Starpsecinājumi

75. Tādēļ rezumējot ir secināms, ka Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi uz kaitējumu, ar kura iespējamību darbības veicējs ir rēķinājies, ir attiecināmi vienīgi tad, ja šāds kaitējums skar īpaši retas vai – kā liecina jaunākās zinātnes atziņas – īpaši apdraudētas putnu sugas. Šādos gadījumos aizliegumi ir jāpiemēro tādēļ, lai attiecīgās putnu sugas populāciju direktīvas 2. panta izpratnē uzturētu tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vienlaikus ņemot vērā arī saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai lai tuvinātu šo populāciju minētajam līmenim.

[55] Skat. spriedumus, 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 113. punkts), 2021. gada 17. marts, *One Voice* un *Ligue pour la protection des oiseaux* (C-900/19, EU:C:2021:211, 30. punkts), un 2024. gada 29. jūlijs, *ASCEL* (C-436/22, EU:C:2024:656, 65. un 74. punkts).

[56] Skat. šo secinājumu 41. punktu.

[57] Skat. manus secinājumus lietā Komisija/Spānija (Ūdrs) (C-221/04, EU:C:2005:777, 52. punkts).

76. Informācijas pilnīguma labad būtu jāpiebilst, ka saskaņā ar LESD 193. pantu un Putnu direktīvas 14. pantu dalībvalstis, protams, var veikt stingrākus putnu aizsardzības pasākumus [58].

B. Ceturtais un piektais jautājums – Putnu direktīvas 9. pantā paredzēto atkāpju attaisnojums ar tiesībām uz īpašumu

77. Ar ceturto un piekto jautājumu *Riigikohus* (Augstākā tiesa) vēlas noskaidrot, vai Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešais ievilkums kopsakarā ar šīs direktīvas 2. pantu kailcirtes un pakāpeniskas izlases cirtes gadījumā pieļauj atkāpes no 5. pantā paredzētajiem aizliegumiem, lai izvairītos no ievērojama kaitējuma mežam kā īpašumam.

78. Šie jautājumi acīmredzami tiek uzdoti gadījumam, ja uz pamatlietās aplūkojamajām koku ciršanas darbībām būtu attiecināms Putnu direktīvas 5. panta a) punktā paredzētais aizliegums apzināti nonāvēt putnus, 5. panta b) punktā paredzētais aizliegums apzināti iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un 5. panta d) punktā paredzētais aizlieguma apzināti traucēt putnus. Ja Tiesa piekristu šeit ierosinātajai 5. panta interpretācijai, minēto aizliegumu piemērošana, balstoties uz pieejamo informāciju par attiecīgajām putnu sugām, tomēr šķiet mazticama, tādēļ atbildes uz šiem jautājumiem nebūtu nepieciešamas.

79. Turpretim Komisijas paustais viedoklis, ka jautājumi ir hipotētiski jau tādēļ vien, ka *Voore Mets* un *Lemeks Põlva* neesot iesniegušas pieteikumu, lai piemērotu atkāpi no Putnu direktīvas 5. pantā paredzētajiem aizliegumiem, nepārliecina. Proti, tas ir atkarīgs no valsts tiesību normām, vai šāds pieteikums bija nepieciešams vai tomēr iestādei pēc savas ierosmes bija jāpārbauda atkāpes iespējamība.

80. Jebkurā gadījumā ir lietderīgi izvērtēt atkāpes piemērojamību. Proti, šāda izvērtējuma gaitā tiks iegūts pierādījums, ka šāda atkāpe drīzāk nav noderīga, lai novērstu nesamērīgās sekas, ko rada apzinātas darbības jēdziena plaša interpretācija.

81. Tiesa jau ir norādījusi, ka, lai gan Putnu direktīvas 9. pantā ir atļauta liela atkāpe no vispārējā aizsardzības regulējuma, tajā paredzēta tikai konkrēta un *ad hoc* piemērošana, lai īpašās situācijās izpildītu īpašas prasības [59]. Tiesa ir arī nospriedusi, ka šis noteikums kā atkāpe jāinterpretē šauri un pienākums pierādīt nepieciešamo nosacījumu izpildi, kas tiek prasīti attiecībā uz katru atkāpi, ir uzlikts iestādei, kura pieņem lēmumu [60].

82. Kā uzsver Igaunija, 9. panta 2. punktā noteiktās papildu prasības izceļ atkāpes ārkārtējo raksturu. Tas tā ir tāpēc, ka saskaņā ar šo noteikumu izņēmuma gadījumos citastarp ir jāsniedz informācija par skartajām putnu sugām un konkrētajiem apstākļiem, kādos ir iespējamas šādas atkāpes. Turklāt ir jāveic nepieciešamās pārbaudes, ir jānorāda iestāde, kas pilnvarota paziņot, ka pastāv nepieciešamie nosacījumi, un lemt par to, kādus līdzekļus, pasākumus vai paņēmienus kam un ar kādiem ierobežojumiem ir atļauts izmantot.

[58] Skat. spriedumu, 2011. gada 21. jūlijs, *Azienda Agro-Zootecnica Franchini* un *Eolica di Altamura* (C-2/10, EU:C:2011:502, 49. un 50. punkts).

[59] Spriedumi, 1987. gada 8. jūlijs, Komisija/Beļģija (247/85, EU:C:1987:339, 7. punkts), 1996. gada 7. marts, *Associazione Italiana per il WWF* u.c. (C-118/94, EU:C:1996:86, 21. punkts), un 2010. gada 11. novembris, Komisija/Itālija (C-164/09, EU:C:2010:672, 28. punkts).

[60] Spriedumi, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 34. punkts), un 2020. gada 23. aprīlis, Komisija/Somija (Lielo pūkpīļu tēviņu pavasara medības) (C-217/19, EU:C:2020:291, 66. punkts).

83. Ar pieņēmumu, ka Igaunijā pastāv nepieciešamie likumiskie nosacījumi, kas pieļauj atkāpi attiecībā uz koku ciršanu, saskaņā ar Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešo ievilkumu šī dalībvalsts var atkāpties no 5. panta, lai izvairītos no nopietna kaitējuma kultūraugiem, lauksaimniecības dzīvniekiem, mežiem, zvejniecībai un ūdeņiem, ja vien nepastāv cits apmierinošs risinājums.

84. Šajā ziņā mežu aizsardzība ir saistīta ne tikai ar meža dzīvotni un tā ekoloģiskajām funkcijām, bet ietver arī meža kā aktīvu vērtību. Tas tā ir tāpēc, ka Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešais ievilkums atļauj arī pasākumus kultūraugu, lauksaimniecības dzīvnieku un zvejniecības aizsardzībai. Šiem aizsargājamiem objektiem primārā nav ekoloģiskā būtība, bet gan to saimnieciskā izmantošana.

85. Kā pamatoti norāda *Riigikohus* (Augstākā tiesa), mežu aizsardzības saimnieciskā funkcija vēl skaidrāk izriet no Bernes konvencijas. Konvencijas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta otrajā ievilkumā ir atļautas atkāpes no aizliegumiem, lai novērstu nopietnus labības, mājlopu, mežu, zvejas vietu, ūdeņu un *citu īpašuma veidu* izpostīšanu. Tādēļ meža aizsardzība ir tikai viens no šajā konvencijā paredzētajiem īpašuma aizsardzības piemēriem. Mežam kā īpašuma sastāvdaļai pirmām kārtām piemīt aktīvu funkcija.

86. Turpretim meža kā dzīvotnes aizsardzība primāri ir aizsargājams objekts Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta ceturtā ievilkuma izpratnē; šī norma pieļauj atkāpes, lai aizsargātu floru un faunu.

87. Tomēr Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešajam ievilkumam nav mērķa tieši padarīt par iespējamu vai veicināt minēto aizsargājamo objektu, tātad arī mežu, saimniecisku izmantošanu. Saskaņā ar šo normu drīzāk ir atļauti pasākumi, lai nepieļautu ievērojamu kaitējumu, kam tātad ir jāsasniedz konkrēts līmenis[61]. *Lemeks Põlva* kā piemēru min mizgraužu invāziju.

88. Turpretim, kā liecina lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, attiecīgie uzņēmumi ir ieinteresēti veikt koku ciršanu vairošanās laikā galvenokārt tādēļ, lai arī šajā laikposmā varētu efektīvi izmantot savus resursus. Tomēr šīs normas šauras interpretācijas gadījumā sekas, ko rada meža saimnieciskās izmantošanas ierobežojums laika ziņā vai kopšanas pasākumu, kas nav steidzami, piemēram, pakāpeniskas izlases cirtes, ierobežojums diez vai var uzskatīt par nopietnu kaitējumu mežam.

89. Arī apmēra ziņā *Voore Mets* prasītais 2403,52 EUR zaudējumu atlīdzinājums ir labi saprotams. Līdz ar to, lai gan šīs intereses ir likumīgas, tām tomēr automātiski nevar būt lielāka loma nekā putnu aizsardzībai. Tas tā ir tāpēc, ka šādā gadījumā gandrīz jebkurš Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešajā ievilkumā minēto aizsargājamo objektu saimnieciskās izmantošanas ierobežojums būtu kaitējums, kas ir pietiekams, lai varētu izmantot atkāpi. Tādējādi atkāpe kļūtu par normu.

90. Turklāt atkāpe uz Putnu direktīvas 9. panta pamata ir pieļaujama vienīgi tad, ja nevar rast citu pieņemamu risinājumu. Tomēr attiecīgos koku ciršanas darbus varētu veikt arī ārpus vairošanās sezonas. Koku ciršanai ziemā esot pat īpašas priekšrocības. *Staatsforste des Freistaats Bayern* (Bavārijas valsts meži, Vācija) kā pamatojumu šādam viedoklim min augsnes aizsardzību, zemāku ūdens saturu koksnē, mazāku kukaiņu vai sēņu invāzijas risku, kā arī lapu koku mežos – darba

[61] Spriedums, 1987. gada 8. jūlijs, Komisija/Beļģija (247/85, EU:C:1987:339, 56. punkts).

drošību, jo lapotne neaizsedz skatu uz koka vainagu [62]. Un, ja kokmateriālu ieguve tiek organizēta tā, ka ziemā tiek izcirsts pietiekams koksnes daudzums, lai apmierinātu pieprasījumu nākamajā gadā, tad, pretēji abu uzņēmumu apgalvojumiem, vasarā kokmateriāli nav jāimportē.

91. Tomēr, lai izvairītos no pamattiesību neievērošanas, būtiski plašāka atkāpes nosacījumu interpretācija būtu nepieciešama, ja Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi būtu piemērojami arī tad, ja tiktu pieļauts kaitējums tām sugām, kurām šāda aizsardzība nav nepieciešama. Tas tā ir tāpēc, ka leģitīmā interese aizsargāt šos putnus, izmantojot minētos aizliegumus, ir ļoti maza, savukārt pamatlietas liecina, ka attiecīgie uzņēmumi katrā ziņā izjūt ierobežojumu ietekmi.

C. Sestais un septītais jautājums – aizliedzošā regulējuma saderība ar pamattiesībām

92. Gadījumam, ja Putnu direktīvas 5. pants kopsakarā ar 9. pantu neļautu veikt kailcirti vai pakāpenisko izlases cirti putnu vairošanās uz ligzdošanas laikā, lai gan koku ciršana neietekmē putnu sugas, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgs, *Riigikohus* (Augstākā tiesa) vēlas noskaidrot, vai šāds tiesiskais regulējums atbilst Pamattiesību hartas 16. un 17. pantam. Šīs pamattiesības aizsargā darījumdarbības brīvību un īpašumu.

93. Jau pats jautājumu formulējums liecina, ka uz tiem nebūtu jāatbild, ja Tiesa atbalstītu šeit ierosināto Putnu direktīvas 5. panta interpretāciju [63] vai – pretējā gadījumā – vismaz plaši interpretētu Putnu direktīvas 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešo ievilkumu [64].

94. Tomēr, ja Tiesa atzītu, ka Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi ir piemērojami visām Eiropas putnu sugām, ja darbības veicējs ir tikai rēķinājies ar kaitējuma iespējamību, un ka vienlaikus 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta trešajā ievilkumā paredzētā atkāpe nepieļauj koku ciršanu putnu vairošanās laikā, patiešām rastos jautājums, vai šie noteikumi ir saderīgi ar minētajām pamattiesībām. Tātad šis jautājums – pretēji Padomes un Komisijas viedoklim – būtu nozīmīgs lietas izlemšanai.

95. Tas tā ir tāpēc, ka aizliegums veikt koku ciršanu putnu vairošanās laikā ierobežo darījumdarbības brīvību un vienlaikus arī īpašuma tiesību uz attiecīgo mežu izmantošanu. *Voore Mets* un *Lemeks Põlva* pat apgalvo, ka šo ierobežojumu dēļ tām nāktos uz laiku atlaist daļu darbinieku.

96. Hartas 52. panta 1. punktā gan ir pieļauts, ka tajā paredzētajām tiesībām var tikt noteikti izmantošanas ierobežojumi, ciktāl šie ierobežojumi ir noteikti tiesību aktos, tajos ir respektēta šo tiesību un brīvību būtība un, ievērojot samērīguma principu, tie ir nepieciešami un patiešām atbilst vispārēju interešu mērķiem, ko ir atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības. Tādēļ šie ierobežojumi attiecībā uz sasniedzamo mērķi nedrīkst radīt pārmērīgu un nepieļaujamu iejaukšanos, kas skartu attiecīgo pamattiesību pašu būtību. [65]

[62] *Bayerische Staatsforste*, "*Je kälter und trockener, desto besser*", https://www.baysf.de/de/medienraum/themenspecials/forstwirtschaft-im-winterwald.html.

[63] Skat. šo secinājumu 75. punktu.

[64] Skat. šo secinājumu 91. punktu.

[65] Spriedumi, 1979. gada 13. decembris, *Hauer* (44/79, EU:C:1979:290, 23. punkts), 2004. gada 14. decembris, *Swedish Match* (C-210/03, EU:C:2004:802, 72. punkts), 2016. gada 20. septembris, *Ledra Advertising* u.c./Komisija un ECB (no C-8/15 P līdz C-10/15 P, EU:C:2016:701, 70. punkts).

97. Šajā ziņā dabas vides aizsardzība [66] un līdz ar to arī putnu aizsardzība [67] ir vispārējo interešu mērķi. Vēl jo vairāk tas ir sakāms par savvaļas putniem, jo tie ir dalībvalstīm kopējā dabas mantojuma sastāvdaļa [68].

98. Tomēr pastāv šaubas, vai ar putnu aizsardzību tik tiešām būtu iespējams attaisnot iepriekš minēto pamattiesību ierobežojumu ar Putnu direktīvas 5. pantā paredzētos aizliegumu plašu interpretāciju un 9. pantā minēto atkāpju šauru interpretāciju.

99. Proti, šāda interpretācija būtu noderīga putnu aizsardzības veicināšanai. Turklāt trūkst norāžu par mazāk ierobežojošiem pasākumiem, ar kuriem būtu iespējams sasniegt līdzīgu aizsardzības līmeni.

100. Tomēr šādi panāktais aizsardzības līmenis būtu augstāks par to, kādu Savienības likumdevējs ir vēlējies sasniegt ar Putnu direktīvu. Tas tā ir tāpēc, ka saskaņā ar Putnu direktīvas 2. pantu dalībvalstīm sugu populācijas jāuztur tikai tādā līmenī, kas, ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības, atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vai jātuvina šīs populācijas minētajam līmenim.

101. Tādēļ pamattiesības nav jāierobežo tādējādi, ka Putnu direktīvas 5. pantā paredzētie aizliegumi tiktu piemēroti sugām, kuru populācijas arī bez šiem aizliegumiem ir sasniegušas šādu līmeni. Līdz ar to šāds ierobežojums nav attaisnojams ar Putnu direktīvā izvirzīto mērķi. Gluži pretēji –manis ierosinātā ar pamattiesībām saderīgā interpretācija liek no šā ierobežojuma izvairīties.

V. Secinājumi

102. Tādēļ ierosinu Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

Direktīvas 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību 5. pantā paredzētie aizliegumi uz kaitējumu, ar kura iespējamību darbības veicējs ir rēķinājies, ir attiecināmi vienīgi tad, ja šāds kaitējums skar īpaši retas vai – kā liecina jaunākās zinātnes atziņas – īpaši apdraudētas putnu sugas. Šādos gadījumos aizliegumi ir jāpiemēro tādēļ, lai attiecīgās putnu sugas populāciju direktīvas 2. panta izpratnē uzturētu tādā līmenī, kas pirmām kārtām atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, vienlaikus ņemot vērā arī saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai lai tuvinātu šo populāciju minētajam līmenim.

[66] Spriedumi, 2013. gada 15. janvāris, *Križan* u.c. (C-416/10, EU:C:2013:8, 114. punkts), 2014. gada 13. februāris, Komisija/Apvienotā Karaliste (C-530/11, EU:C:2014:67, 70. punkts), un 2022. gada 27. janvāris, Sātiņi-S (C-234/20, EU:C:2022:56, 64. un 65. punkts).

[67] Spriedums, 2022. gada 8. septembris, *Ministerstvo životního prostředí* (Hiacinšu aras papagaiļi) (C-659/20, EU:C:2022:642, 64. punkts).

[68] Putnu direktīvas 7. apsvērums, kā arī spriedumi, 1987. gada 8. jūlijs, Komisija/Beļģija (247/85, EU:C:1987:339, 9. punkts), 1996. gada 7. marts, *Associazione Italiana per il WWF* u.c. (C-118/94, EU:C:1996:86, 20. punkts), 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 24. punkts) un 2023. gada 2. marts, Komisija/Polija (Meža apsaimniekošana un meža apsaimniekošanas laba prakse) (C-432/21, EU:C:2023:139, 73. punkts).